

მარინე ბოკუჩავა,
ისტორიის დოქტორი,
ფაიფურის ფონდის კურატორი, საქართველოს ეროვნული
მუზეუმი,
სიმონ ჯანაშიას სახელობის საქართველოს მუზეუმი

ყაჯარული პერიოდის ირანული კერამიკა

(სიმონ ჯანაშიას სახელობის საქართველოს მუზეუმის
ფაიფურის ფონდის მასალების მიხედვით)

კერამიკული წარმოება ირანის ტრადიციული ხელოვნების ერთ-ერთი ყველაზე მეტად გავრცელებული დარგია, რომელშიც ასახულია ირანელი ხალხის, როგორც მატერიალური, ასევე სულიერი კულტურა. კერამიკა, ერთი მხრივ უტილიტარულია, მეორე მხრივ კი იგი საკრალურია, ერთგვარი ავგარობია, რომელიც თავის თავში აერთიანებს სკულპტურისა და ფერწერის ელემენტებს. ყველა ისტორიული თუ რელიგიური პროცესი, რომელიც ირანში ხდებოდა, კერამიკაზე აისახებოდა, იქნებოდა ეს მხატვრული სტილი თუ კერამიკის წარმოების მეთოდები.

ირანის ისტორია და კულტურა იყოფა ისლამამდე და ისლამურ პერიოდებად. ეს ეხება კერამიკასაც. ირანული ისლამური კერამიკა ოთხ პერიოდად იყოფა: პოსტსასანიდური ანუ ადრეულ-ისლამური (IX-X სს.), შუა ისლამური (XI-XV სს.), გვიანი ისლამური (XVI-XVIII სს.) და თანამედროვე (XIX-XX სს.). ადრეისლამური კერამიკის ცენტრები იყო ნიშაპურსა და აფრასიაბში, შემდგომ პერიოდებში კი ქაშანში, რეიში, იეზდში, კერმანში, მეშხედსა და სხვ.¹

ფაიფურის ფონდში ინახება ირანული კერამიკის ნიმუშები. აქ წარმოდგენილია სხვადასხვა ფორმის ლარნაკები, ნელსურნელებისა და ყალიონის ჭურჭელი, ბადიები, ფიალები, თეფშები, დერვიშის ჭურჭელი და სხვ. ისინი მუზეუმში 1866-1960 წლებშია შემოსული შესყიდვის ან შემოწირულობის გზით. მათი უმეტესობა, სხვადასხვა დროს, მუზეუმმა კერძო პირებისაგან შეიძინა ძირითადად თბილისში. არის არდებილის ბაზარში, თავრიზსა და დაღესტანში ნაყიდი ნივთებიც. ეს ექსპონატები დამზადებულია თიხის, ნახევ-

¹ Lane Arthur. Islamic Pottery from the Ninth to the Fourteenth Centuries, London, 1956, p. 22-33

რად ფაიანსის, ფაიანსისა და ე.წ. სპარსული ფაიფურისაგან.

მრავალი წლის განმავლობაში ირანელი კერამიკოსები ცდილობდნენ ამოეცნოთ ჩინური ფაიფურის დამზადების საიდუმლო. უამრავი ცდის შემდეგ, XVI ს-ში, მათ შექმნეს ფაიფურის მსგავსი მასა, რომელიც მთლად ფაიფური არ იყო, მაგრამ ძალიან წააგავდა მას. ფაიფურის ცომის მისაღებად ირანელები იყენებდნენ თიხას, კაჟმიწასა და მინას. ფაიფურის წარმოებით განსაკუთრებით გამოირჩეოდა კერმანი, მეშხედი და იეზდი. ისლამური კერამიკის აყვავების ხანად ირანში XII-XVI საუკუნეები ითვლება. ამ პერიოდის დაწინაურებული ცენტრებია ქაშანი და რეი.¹

ფაიფურის ფონდში დაცული ირანული კერამიკა თარიღდება XII-XX საუკუნეებით. დეკორის მიხედვით გამოიყოფა: ლურჯი, მწვანე ან ფირუზისფერი ჭიქურით დაფარული, ფირუზისფერი ჭიქურის ფონზე შავად ან ლურჯად მოხატული, ასევე ლუსტრით დაფარული, ლურჯი კობალტით, ლუსტრით ან ფერადი საღებავებით მოხატული და რელიეფური გამოსახულებებით შემკული ჭურჭელი. მოხატულობის თემატიკა მრავალფეროვანია – გეომეტრიული ორნამენტი (სამკუთხედები, რომბები, კვადრატები, შტრიხები და სხვ.), მცენარეული ორნამენტი, არაბული გრაფიკა, ფრინველების, ცხოველებისა და ადამიანის გამოსახულებები, ნადირობისა და მოგზაურობის სცენები, არაბესკები და სხვ.

ფაიფურის ფონდში ირანული კერამიკა საკმაოდ ბევრია. ამჯერად წარმოგიდგინთ ყაჯარული პერიოდის (1796-1925) ჭურჭელს. ყაჯარები თურქული მოდემის ხალხია. მათი ენა თურქულ-ალათაურ ენათა ჯგუფს მიეკუთვნება, იგი აზერბაიჯანული ენის დიალექტია. ყაჯარები თავიანთ თავს სეფიანთა მემკვიდრეებად მიიჩნევდნენ. ირანში, ყაჯართა დინასტიის დამაარსებელია ალა-მაჰმად-ხან ყაჯარი.

სურა (საინგ. N 33-1866/3), თიხის (სურ. 1). ფირუზისფერი ჭიქურით დაფარული. მრგვალი დაბალი მუცლით, მაღალი ყელით. შემკულია რელიეფური რგოლებით. ზომა: h – 37 სმ; პირის d – 4,5 სმ; ძირის d – 13 სმ. დაცულობა კარგი. დამზადებულია ქაშანში, სავარაუდოდ, XVIII საუკუნის ბოლოს ან XIX საუკუნის დასაწყისში. შექმნილია ვ. სოლოგუბისაგან.

სურა ფერადი ჭიქურით შემკული. გამოსახულია წერტილოვანი

¹Allan J. Islamic Ceramic. London and New York: Oxford, 1991, 39-43.

ორნამენტი და კარტუშებში ჩასმული მცენარეები, ფრინველები და მანები. ზომა: h – 28 სმ; პირის d – 4,5სმ; ძირის d – 7 სმ. დაცულობა კარგი. დამზადებულია ქაშანში, სავარაუდოდ XVIII საუკუნის ბოლოს ან XIX საუკუნის პირველ ნახევარში.

ყალიონის ჭურჭელი (საინვ. N 1-1910/171), თიხის (სურ. 3). ლურჯ ფონზე ფერადი მოხატულობა – ოთხ კარტუშში გამოსახულია ლომი, ადამიანი, ფრინველები და მცენარეები. ზომა: h – 27 სმ; პირის d – 6,5სმ; ძირის d – 13 სმ. დაცულობა კარგი. დამზადებულია ქაშანში, სავარაუდოდ, XVIII საუკუნის ბოლოს ან XIX საუკუნის პირველ ნახევარში. შექმნილია ა. კაზნაკოვისა და ა. შელკოვნიკოვის მიერ არდებილში.

ყალიონის ჭურჭელი (საინვ. N 1-1881/6), თიხის, (სურ. 4). ფერადი ჭიქურით, მოუჭიქავი თიხის ფონზე გამოსახულია წერტილოვანი ორნამენტი, სამკუთხედები, მანები და სხვა სტილიზებული ორნამენტი. ზომა: h – 25 სმ; პირის d – 6 სმ; ძირის d – 12 სმ. დაცულობა კარგი. დამზადებულია ქაშანში, სავარაუდოდ, XIX საუკუნეში. ნაყი-
დია არდებილის ბაზრობაზე.

თეფში (საინვ. N 25-1885/2), ნახევრადფაიანსის (სურ. 5). ფირუზისფერ ფონზე შავი მცენარეული ორნამენტია გამოსახული. დაფარულია დეკორატიული ბზარებით. ზომა: d – 20 სმ. დაცულობა – დაზიანებული. დამზადებულია ქაშანში, სავარაუდოდ, XVIII საუკუნის ბოლოს ან XIX საუკუნის პირველ ნახევარში. ჩამოტანილია ხუნძახიდან (დაღესტანი).

ლარნაკი (საინვ. N 1-1910/250), ნახევრადფაიანსის (სურ. 6). მუცელგანიერი. რძისფერ ფონზე ლურჯი და შავი საღებავებით მთები და ხეებია გამოსახული. ნაწილობრივ კრაკლეთია დაფარული. ზომა: h – 23,5 სმ; პირის d – 10 სმ; ძირის d – 10,5 სმ. დაცულობა კარგი. დამზადებულია სავარაუდოდ, XVIII საუკუნის ბოლოს ან XIX საუკუნის პირველ ნახევარში. შექმნილია ა. კაზნაკოვისა და ა. შელკოვნიკოვის მიერ არდებილში.

ლარნაკი (საინვ. N 17-1942/38), ფაიანსის (სურ. 7). მუცელგანიერი, სტილიზებული ყურებით. მოხატულია პოლიქრომული საღებავებით. ლარნაკზე გამოსახულია ყვავილები და მცენარეები, აგრეთვე სტილიზებული მცენარეული და გეომეტრიული ორნამენტი. მუცელი ლურჯი ვერტიკალური ზოლებით ოთხ სეგმენტად არის გაყოფილი. ორ სეგმენტში ახალგაზრდა ქალისა და ტაბუკის გამო-

სახულებებია, დანარჩენ ორში კი მხოლოდ ყვავილები. ლარნაკის ყურებზე მზის სტილიზებული გამოსახულებაა. ზომა: h- 24 სმ; პირის d- 7,5 სმ; ძირის d – 9 სმ. დაცულობა კარგი. დამზადებულია სავარაუდოდ, XVIII საუკუნის ბოლოს ან XIX საუკუნის პირველ ნახევარში.

დოქი (საინვ. N1-1910/256), ნახევრადფაიანსის (სურ. 8). მაღალი ყელით. რელიეფური რგოლებით. დოქზე ფერადი ყვავილებია გამოსახული. მოხატულობა პოლიქრომული, ნაწილობრივ ჭიქურქვედაა (ლურჯი კობალტი), ნაწილობრივ ჭიქურზედა. ზომა: h – 34 სმ; პირის d – 2 სმ; ძირის d – 8 სმ. დაცულობა კარგი. დამზადებულია სავარაუდოდ, XVIII საუკუნის ბოლოს ან XIX საუკუნის პირველ ნახევარში. შექმნილია ა. კაზნაკოვისა და ა. შელკოვნიკოვის მიერ არდებილში.

ყალიონის ჭურჭელი (საინვ. N 33-1926/7), ფაიანსის (სურ. 9). ყელი ბოლოვდება თითბრის დეტალით, რომელიც წამოცმულია მასზე. თეთრ ფონზე ვარდისფერი საღებავით მცენარეული ორნამენტია გამოსახული. მრგვალ, მცენარეული ორნამენტით შემკულ ჩარჩოებში კი შენობები და ირანულენოვანი წარწერები – „დამზადებულია საფარის თვეში“ (არაბული მთვარის კალენდრის მიხედვით, მეორე თვე), „1282 წელს“ (ჰიჯრით), რაც ქრისტიანული წელთაღრიცხვის 1867-1868 წლებს შეესაბამება. „ოსტატი ალის ნამუშევარი“. ზომა: h – 23 სმ; პირის d – 5,6 სმ; ძირის d – 11,5 სმ. დაცულობა კარგი. მირზოევის კოლექციიდან.¹

დერვიშის ჭურჭელი (საინვ. N 73-11/4,), ფაიანსის (სურ. 10). ოვალური ფორმის მრგვალი ძირით. თეთრ ფონზე ფერადი საღებავებით ადამიანები და სპარსული წარწერაა გამოსახული. გაყრილი აქვს ჯაჭვი, როგორც ჩანს ხელზე ჩამოსაკიდებლად. დერვიშები, მოხეტიალე, უპოვარი მუსლიმი ბერები ხალხის მოწყალეობით ცხოვრობდნენ, იყვნენ სუფიზმის მიმდევრები. ჭურჭელზე არსებული სპარსული წარწერა ცნობილი ირანელი პოეტის შეიხ ბახაის (1547-1621) ორი ბეითია (აღმოსავლური სალექსო ფორმა, ორსტრიქონედი), რომელიც ქართულად ასე ჟღერს: 1. „სელი და სიასამურის ბეწვი მეჯავრება, კვლავ დერვიშის ტანისამოსისკენ მიმიწევს გული“. 2. „ჩემი გული ქონებაზე ფიქრისგან დაიღალა, ძალიან

¹სპარსული წარწერა წაიკითხა ირანისტმა, ეროვნული მუზეუმის თანამშრომელმა, მალხაზ არჩვაძემ.

კარგია „ხერყე“ (დერვიშის სამოსი). ზომა: – 9 სმ; პირი სიგრძეში – 11 სმ; პირი სიგანეში – ნსმ. დაცულობა კარგი. დამზადებულია სავარაუდოდ, XVIII საუკუნის ბოლოს ან XIX საუკუნის პირველ ნახევარში. კავკასიის მუზეუმში მიღებულია ვინმე დიტერიხის საგან.¹

ჯამი ხუფით (საინვ. N 33-26/137), ფაიანსის (სურ. 11). ჯამი რამდენიმე განყოფილებისგან შედგება. ყავისფერ ფონზე ლურჯი ყვავილებია გამოსახული. მოხატულობა ჭიქურქვედა. სავარაუდოდ, ეს ჭურჭელი სხვადასხვა საკმაზისთვის იყო განკუთვნილი, სუფრაზე მისატანად. ძირზე ირანულენოვანი წარწერა აქვს – დამზადების თარიღი ჰიჯრით 1286 წ., რაც ქრისტიანული წელთაღრიცხვით 1869–1870 წლებს შეესატყვისება. ზომა: h ხუფიანად – 9,5 სმ; h უხუფოდ – 4,5 სმ; პირის d – 16,5 სმ; ძირის d – 11 სმ. დაცულობა კარგი. დამზადებულია სავარაუდოდ ნიშაპურში.²

ფაიფურის ფონდში ინახება გვიან ფეოდალური ხანის ლუსტრიანი კერამიკის ნიმუშები. ლუსტრი ეწოდება ჭიქურს ან პიგმენტს, რომელიც გოგირდის, კალის ტყვიისა, სპილენძისა და ვერცხლის ოქსიდების გამოყენებით მზადდება. ლუსტრი ეგვიპტეში იქნა გამოგონებული IX საუკუნეში. ირანში ლუსტრიანი კერამიკის წარმოება იწყება XII საუკუნიდან. ამ პერიოდში ლუსტრიანი კერამიკის ცენტრები იყო ქაშანსა და რეიში, შემდეგ, XIII – XIX საუკუნეებში ლუსტრიანი კერამიკის დამზადება დაიწყო ისპაჰანში, კერმანში, თავრიზში, გორგანში და სხვ.³

ლუსტრის საღებავი ფუნჯის საშუალებით გადაჰქონდათ უკვე მოჭიქული და გამომწვარი კერამიკის ზედაპირზე და შემდეგ ხდებოდა ხელმეორე გამოწვა. ფიქრობენ, რომ ლუსტრის გამოგონება და მისი გამოყენება კერამიკული ნაკეთობების დეკორში გამოწვეული იყო იმით, რომ ისლამური რელიგია კრძალავდა ძვირფასი ლითონისაგან დამზადებული ჭურჭლის მოხმარებას. ლუსტრით დაფარული ან მოხატული ჭურჭელი კი მეტალისას წააგავს და თანაც სადაფივით ბზინავს.⁴

¹სპარსული წარწერა წაიკითხა ირანისტმა, ეროვნული მუზეუმის თანამშრომელმა, მალხაზ არჩვაძემ.

²სპარსული წარწერა წაიკითხა ირანისტმა, ეროვნული მუზეუმის თანამშრომელმა, მალხაზ არჩვაძემ.

³Г. Г. Нвирквелиа, Иранская люстровая керамика XVIII – XIX вв. (по материалам Государственного музея Грузии), Искусство и археология Ирана (Всесоюзная конференция 1969), Москва, 1971, стр.154–156.

⁴Watson O. Persian luster-painted pottery: The Rayy and Kashan styles. London, 1974, p.37.

ფაიფურის ფონდში წარმოდგენილია სხვადასხვა ფორმის ლარნაკები, ნელსურნელების ჭურჭელი, ყალიონის ჭურჭელი და თასი. ჭურჭლის უმრავლესობა დაფარულია თეთრი, რძისფერი და ლურჯი ჭიქურით. მოხატულია მცენარეული მოტივებით, ცხოველებისა და ფრინველების გამოსახულებით. დამზადებულია ისპაჰანში, ქაშანსა და თავრიზში. ისინი ფაიანსის ან ნახევრადფაიანსისაა, მათზე გამოსახული ორნამენტული მოტივები კი სხვადასხვა ფერის ლუსტრითაა მოხატული. ისინი XVIII – XIX საუკუნეებშია დამზადებული.¹

ლარნაკი (სურა) (საინვ. N88-11/1), ფაიანსის (სურ. 12). ოქროსფერი ლუსტრით დაფარული. ზომა: h – 16,5 სმ; პირის d – 2,5სმ; ძირის d – 6,5,5 სმ. დაცულობა – ოდნავ დაზიანებული. დამზადებულია სავარაუდოდ ქაშანში, XVIII საუკუნის ბოლოს ან XIX საუკუნის პირველ ნახევარში. შემოწირულია ა. კაზნაკოვის მიერ.

ლარნაკი (საინვ. N 88-11/2), ფაიანსის (სურ. 13). მრგვალი მუცლით, მაღალი ყელით, გადაშლილი პირით. ლურჯ ფონზე ყავისფერი ლუსტრით გამოსახულია მცენარეები, ყვავილები, მელია და პელიკანი. ზომა: h – 19,5 სმ; პირის d – 6,5სმ; ძირის d – 7 სმ. დაცულობა კარგი. ლურჯი ჭიქურით დაფარული და მწვანე და ყავისფერი ლუსტრით მოხატული ჭურჭელი დამახასიათებელია ისპაჰანური კერამიკისთვის, ვფიქრობთ, ჩვენი ლარნაკიც ისპაჰანში უნდა იყოს დამზადებული სავარაუდოდ, XIX საუკუნეში.

ფაიფურის ფონდში არის ფაიანსის ჭურჭელი, რომელიც თავისი დეკორით ჩინურ ფაიფურს წააგავს. ირანში დიდი რაოდენობით ჩინური საქონელი შემოდის და სახმელეთო საქარავნო „დიდი აბრეშუმის გზის“ მეშვეობით, რომელიც თავრიზის გავლით ჩინეთს დასავლეთ ევროპის ქვეყნებთან აკავშირებდა. XIII საუკუნეში ჩინეთიდან ირანში ათასობით მეფაიფურე გადასახლდა. შაჰ-აბასიც (1585-1627) იმდენად იყო დაინტერესებული ჩინური ფაიფურით, რომ ისპაჰანში კომპაქტურად დაასახლა ფაიფურის ჩინური ოსტატები, ხოლო 1611 წელს ქალაქ არდებილში, სპეციალურ შენობაში, რომელსაც „ჩინე-ხანე“ დაარქვეს, შეგროვდა ჩინური ფაიფურის უზარმაზარი კოლექცია. ჩინური ტიპის ფაიფურისა და

¹Г. Г. Квирквелиа, Иранская люстровая керамика XVIII – XIX вв. (по материалам Государственного музея Грузии), Искусство и археология Ирана (Всесоюзная конференция 1969), Москва, 1971, стр.158-160.

ფაიანსის მოხატულობის თემატიკა მრავალფეროვანია. აქ არის ჩინურიდან გადმოსული მცენარეული და გეომეტრიული მოტივები (განსაკუთრებით მეანდრი), პეიზაჟები, ადამიანთა, ცხოველთა და ფრინველთა გამოსახულებები, ვხვდებით დრაკონსაც.¹

ჩინური ტიპისაა ლარნაკი (საინვ. N1-10/249), ნახევრადფაიანსის (სურ. 14). ფირუზისფრად მოჭიქული. ლარნაკზე ნადირობის სცენაა წარმოდგენილი – მონადირე მშვილდს ესვრის დრაკონს. აქვეა გამოსახული სხვადასხვა მცენარე. დეკორი რელიეფურია, ამასთანავე ყოველი გამოსახულების კონტურები შავი საღებავით არის გაკეთებული. თვითონ გამოსახულებები კი ნაწილობრივ თეთრია. ზომა: h – 27,5 სმ; პირის d – 11სმ; ძირის d – 12 სმ. დაცულობა კარგი. დამზადებულია სავარაუდოდ, ქაშანში XVIII საუკუნის ბოლოს ან XIX საუკუნეში. შექმნილია ა. კაზნაკოვისა და ა. შელკოვნიკოვის მიერ არდებილში.

ბადია (საინვ. N 33-26/51), ფაიანსის (სურ. 15). გარედან მთლიანად და შიგნიდან ნაწილობრივ ფერადი საღებავებით მოხატული. შიდა მხარეს ცენტრში, კაცის პორტრეტი. გარედან კედლებზე, ყვავილების ფონზე, ჩინელი ქალები არიან გამოსახულნი. ეს არის ირანული ნაწარმი ჩინურს მიმსგავსებული. ამაზე მეტყველებს ნაკეთობის ჩინურთან შედარებით დაბალი ხარისხიც. ზომა: h – 27,5 სმ; პირის d – 11სმ; ძირის d – 12 სმ. დაცულობა – ოდნავ დაზიანებულია. დამზადებული სავარაუდოდ XIX საუკუნეში.

ბადია (საინვ. N 33-26/82), ფაიფურის (სურ. 16). თეთრ ფონზე ლურჯი კობალტის საღებავით გამოსახულია მცენარეები, ყვავები, პელიკანები, პაგოდას ტიპის შენობები და კარტუშებში ჩასმული გამჭვირვალე ჯვრები ბადიის დეკორი ჩინურ სტილშია გადაწყვეტილი – ჰგავს ჩინურ „ლურჯ-თეთრ“ ფაიფურს. ძირზე აქვს ირანულენოვანი წარწერა, რომელიც თარგმანში გამოიყურება, როგორც 1244 წელი (ჰიჯრით), რაც ქრისტიანული წელთაღრიცხვით 1828-1829 წლებს შეესაბამება. აქვე ნახსენებია ვინმე ალი. ზომა: h – 9,5 სმ; პირის d – 23სმ; ძირის d – 11 სმ. დაცულობა კარგი.²

ცალკე აღნიშვნის ღირსია ფაიფურის ფონდში არსებული ზოგიერთი ჩინური ტურტელი ირანული ელემენტებით. როგორც ზე-

¹ В. Арапова, И.В. Рапорт, К истории культурных связей Ирана и Китая в XVI – начале XVII вв. Москва, 1971, стр. 25-30.

² სპარსული წარწერა წაიკითხა ირანისტმა, ეროვნული მუზეუმის თანამშრომელმა, მალხაზ არჩვაძემ.

მთ აღვნიშნეთ, ირანში ფაიფურის ბევრი ჩინელი ოსტატი იყო. მათ მიერ შექმნილ ფაიფურის ჭურჭელზე, რომელიც ხშირად დაკვეთით მზადდებოდა, ტრადიციულ ჩინურ დეკორს ერწყმოდა ირანული მოტივები. მაგალითად ბადია (საინვ. N 33-26/44), ფაიფურის (სურ. 17, 18), „ვარდისფერი მედალიონი“, ჭიქურზედა პოლიქრომული მოხატულობა. ბადიის ცენტრში, მრგვალ მინდორზე, პიონის გამოსახულებაა. ბადიის ნაპირს, ორივე მხრიდან, სალტე აკრავს – ოქროს ფონზე, ყვავილებით და მწვანე ფოთლებით მოხატული, რომელშიც ოთხი კარტუშია გამოსახული, ლოტოსის ყვავილებითა და პეპლებით. ბადიის კედლებზე გარეთა მხრიდან, ლოტოსის ყვავილებისა და მწვანე მცენარეული ორნამენტის ფონზე ოთხი დიდი წითელი ყვავილი, ოთხი მინდორი და ოთხი კარტუშია. კარტუშებში ყვავილები, ფრინველები და პეპლებია გამოსახული. მინდვრებში, სტილიზებულ ჩარჩოში ჩასმული, ირანის შაჰის, ნასრედინ ყაჯარის და მისი ორი ვაჟის პორტრეტებია. ჩარჩოშივეა ჩასმული სპარსული წარწერა: „ნასრედინ შაჰ ყაჯარი სულთანე სულთან ირან“ ანუ „ნასრედინ შაჰ ყაჯარი ირანის სულთანთა სულთან“¹.

ნასრედინ შაჰ ყაჯარი ირანში XIX საუკუნეში მეფობდა, ამიტომ, ბადია, რომელზედაც მისი პორტრეტია გამოსახული, XIX საუკუნით უნდა დათარიღდეს. ზომა: h – 16 სმ; პირის d – 37 სმ; ძირის d – 20 სმ. დაცულობა კარგი.

ბადია (საინვ. N 17-42/7), ფაიფურის. (სურ. 19), „ვარდისფერი მედალიონი“, ჭიქურზედა პოლიქრომული მოხატულობა. ბადიის ცენტრში, ძირზე, წრეში, პიონების გამოსახულებაა. პიონის გარშემო, ყვავილებით დაფარულ ლურჯ ფონზე ოთხი კარტუშია. ორ მათგანში, ოთახის ინტერიერის ფონზე, ქალი და მამაკაცია გამოსახული. დანარჩენ ორში კი ოქროსფერ ფონზე – ატმები, პიონები და ფრინველები. ბადიის კედლებზეც, ყვავილებით დაფარულ ლურჯ ფონზე, ოთხი კარტუშია. ორ კარტუშში, საცხოვრებლის ინტერიერის ფონზე, ჟანრული სცენებია წარმოდგენილი. დანარჩენ კარტუშებში კი კეთილსასურველი სიმბოლოები: ხოხობი, ხილით დახუნძლული ტოტები და პეპლები. გარეთა მხრიდან ბადიაზე ორი მინდორი (სპარსული წარწერებით) და ოთხი კარტუშია გამოსახული. კარტუშებში აქაც, ერთმანეთის მონაცვლეობით, ჟანრული სცენები და კეთილსასურველი სიმბოლოებია. ორივე მინდორში

¹ სპარსული წარწერა წაიკითხა ირანისტმა თეა შურლაიამ.

ერთი და იმავე შინაარსის წარწერაა სპარსულ ენაზე: „მისი უდიდებულესობის, უსვებდნიერესობის, უმაღლესობის, უკეთილშობილესობის სულთან მას“ უდ მირზა იამან-ად-დოულე ზელ ოს სოლთანეს ბრძანება...“ „იამან-ად-დოულე“, „ ზელ ოს სოლთანე“ ყაჯარული პერიოდის ზედწოდებებია. „ ზელ ოს სოლთანე“ ნასრედინ შაჰ ყაჯარის უფროსი ვაჟი, ისპაჰანის გამგებელი უნდა იყოს. ბადია XIX საუკუნით უნდა დათარიღდეს. ზომა: h – 9,5 სმ; პირის d – 23 სმ; ძირის d – 9,5 სმ. დაცულობა კარგი.¹

ვფიქრობთ, სტატიაში წარმოდგენილი მასალა ფაიფურის ფონდიდან, საკმარისია იმისათვის, რომ დაინტერესებულ პირს წარმოდგენა შეექმნას ყაჯარული პერიოდის ირანის კერამიკულ ტურტელზე, მის ტიპებსა და სახეობებზე, იქნება ეს თიხა, ნახევრად-ფაიანსი, ფაიანსი თუ ფაიფური.

სურ. 1.

სურ. 2.

სურ. 3.

სურ. 4.

სურ. 5.

სურ. 6.

სურ. 7.

სურ. 8.

¹ სპარსული წარწერა წაიკითხა ირანისტმა თეა შურლაიამ.

სურ. 9.

სურ. 10.

სურ. 11.

სურ. 12.

სურ. 13.

სურ. 14.

სურ. 15.

სურ. 16.

სურ. 17.

სურ. 18.

სურ. 19.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- Т. В. Арапова, И.В. Рапопорт, К истории культурных связей Ирана и Китая в XVI - начале XVII вв. Москва, 1971.
- Г. Г. Квирквелиа, Иранская люстровая керамика XVIII-XIX вв. (по материалам Государственного музея Грузии), Искусство и археология Ирана (Всесоюзная конференция 1969), Москва, 1971.
- Allan J. Islamic Ceramic. London and New York: Oxford, 1991.
- Lane Arthur. Islamic Pottery from the Ninth to the Fourteenth Centuries, London, 1956.
- Watson O. Persian luster-painted pottery: The Rayy and Kashan styles. London, 1974.

Marine Bokuchava,
The Georgian National Museum, Simon Janashia Georgian
Museum

QAJAR PERIOD IRANIAN CERAMICS

(based on porcelain foundation materials)

Summary

Ceramic industry is one of the most wide spread and developed branches of Iranian art. It illustrates both – material and spiritual culture of Iranian people. At one side ceramic is utilitarian, at another it is sacral, some kind of talisman that unites sculpture and painting in itself. All cultural-historical processes of Iran were depicted on ceramics, in its paintings and methods of production.

Persian culture is divided into two periods – before Islam and after Islam. The same is in ceramics. Iranian Islamic ceramic is divided into four parts : post-Sassanid (early Iranian, 9th-10th centuries), middle Islamic (11th-15th centuries), late Islamic (16th-18th centuries), and modern (19th-20th centuries).

The article presents pottery of the Kajar period (1796-1925) preserved in the porcelain fund.